

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора політичних наук, професора
Корнієнка Валерія Олександровича**

на дисертацію Науменко Марини Михайлівни
на тему «Роль стратегічних комунікацій в умовах воєнного стану та повоєнного
відновлення України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 «Політологія»

Політичні системи сьогодні функціонують у середовищі, де невизначеність дедалі менше є винятком і дедалі більше стає сталою характеристикою політичного процесу. Війни, технологічні зміни, інформаційні впливи, економічні ризики, кризи легітимності та швидка зміна суспільних очікувань змушують державні інституції не тільки ухвалювати рішення за неповної інформації, а й постійно пояснювати їх суспільству, коригувати очікування та підтримувати зрозумілий зв'язок між поточними діями і стратегічними цілями.

Для України ця проблема набула граничної гостроти після початку повномасштабної російської агресії. Політичне управління здійснюється в умовах воєнної загрози, обмеженості часу, значних людських і матеріальних втрат, зовнішнього інформаційного тиску та необхідності одночасно зберігати суспільну стійкість, міжнародну підтримку й перспективу подальшої модернізації держави.

За таких обставин стратегічні комунікації не можуть бути зведені до передачі інформації чи публічного супроводу управлінських рішень. Вони стають одним із механізмів політичної орієнтації суспільства в умовах невизначеності, допомагаючи пов'язувати окремі події та рішення з ширшим баченням державної політики.

Саме в такій площині розгортається дисертаційне дослідження Науменко Марини Михайлівни. Авторка розглядає стратегічні комунікації як складову

державної політики, що інтегрує політичні, безпекові, інформаційні, правові та інші напрями діяльності й забезпечує скоординоване використання комунікативних спроможностей держави для реалізації та захисту національних інтересів.

Такий підхід дозволяє розглядати комунікацію не як вторинний процес, що починається після ухвалення рішення, а як частину самого механізму політичного управління.

Суттєвою перевагою роботи є відмова від жорсткого розмежування воєнного та післявоєнного періодів. У дисертації показано, що оборона держави, відновлення інфраструктури, реформування інституцій, європейська інтеграція та формування міжнародних партнерств уже відбуваються паралельно.

Ця теза має не лише емпіричне, а й концептуальне значення. Вона змінює саму постановку проблеми стратегічних комунікацій. Держава змушена одночасно працювати з кількома часовими горизонтами: пояснювати нагальні рішення, підтримувати здатність суспільства до опору і водночас формувати уявлення про політичний порядок після завершення війни.

Логіка дисертації відповідає цій постановці питання. Теоретико-методологічний аналіз стратегічних комунікацій переходить до дослідження їх функціонування в умовах воєнного стану, а далі до осмислення їх ролі в політичних та інституційних процесах відновлення.

Методологічний інструментарій роботи поєднує структурно-функціональний, інституційний, ситуаційний, ризик-комунікаційний, порівняльний та дискурсивний підходи. Особливо виправданим у контексті поставленої проблеми є використання ризик-комунікаційного підходу.

Політичне рішення в умовах війни майже завжди приймається за дефіциту часу та неповноти інформації. Тому значення стратегічної комунікації полягає не в усуненні невизначеності як такої, що в багатьох випадках неможливо, а у

створенні зрозумілої рамки її суспільного сприйняття. Йдеться про пояснення ризиків, меж можливого, причин окремих рішень та їх зв'язку з довгостроковими цілями держави.

У цьому сенсі стратегічні комунікації виконують адаптивну функцію. Вони допомагають суспільству орієнтуватися в ситуації, що постійно змінюється, але водночас потребують достатньо стабільного стратегічного ядра, без якого сама адаптивність може перетворитися на непослідовність.

У другому розділі дисертації простежено, як стратегічні комунікації інтегруються у функціонування державних і політичних інституцій в умовах воєнного стану. Авторка пов'язує їх із координацією дій, підтриманням суспільної довіри, протидією дезінформації, суспільною згуртованістю та забезпеченням міжнародної підтримки України.

Важливо, що суспільна стійкість у роботі не трактується як проста здатність населення витримувати зовнішній тиск. Вона пов'язується з узгодженістю публічних повідомлень і практичних дій держави, довірою до інституцій, взаємодією держави й громадянського суспільства та спроможністю інформаційного середовища протистояти деструктивним впливам.

Таке розуміння дозволяє говорити про стійкість як про динамічну властивість політичної системи. Вона формується не лише через інституційні рішення, а й через здатність суспільства інтерпретувати зміни, адаптуватися до них і зберігати відчуття політичної суб'єктності.

Це безпосередньо пов'язано з трансформацією політичної культури українського суспільства в умовах війни. Посилення громадянської участі, волонтерських практик, горизонтальної самоорганізації, значення національної ідентичності та європейської орієнтації істотно змінили характер взаємодії держави і громадян.

Стратегічні комунікації в такій системі не лише відображають ці зміни. Вони частково беруть участь у їх закріпленні, задаючи рамки інтерпретації політичного досвіду та образу майбутнього.

Центральним результатом дисертації є запропонована авторкою інтегрована двокомпонентна модель стратегічних комунікацій держави, що поєднує оборонно-кризовий і конструктивно-інноваційний напрями.

Оборонно-кризовий напрям охоплює комунікаційні механізми забезпечення стійкості держави й суспільства, протидії інформаційним і гібридним загрозам та підтримання спроможності до опору.

Конструктивно-інноваційний напрям пов'язаний із відновленням, легітимацією реформ, залученням громадян і міжнародних партнерів та формуванням передумов для довгострокового розвитку.

Продуктивність цієї моделі полягає не стільки у виокремленні двох функціональних напрямів, скільки у спробі пояснити їх одночасне існування в межах однієї політичної системи.

Українська держава вже сьогодні змушена діяти відповідно до двох різних логік. Перша визначається необхідністю опору, швидкого кризового реагування та мобілізації ресурсів. Друга орієнтована на модернізацію, прозорість, залучення громадян, партнерство та довгострокове планування.

Ці логіки не завжди збігаються. Саме тому питання їх узгодження має самостійне теоретичне значення.

З позицій аналізу політичної невизначеності запропоновану модель можна розглядати також як спосіб роботи з різними типами ризиків. Під час війни домінують екзистенційні та безпекові ризики. У процесі відновлення більшої ваги набуватимуть інституційна спроможність, розподіл ресурсів, темпи реформ, суспільні очікування, інвестиційні ризики та конкуренція різних моделей розвитку.

Отже, йдеться не про зникнення невизначеності після війни, а про зміну її структури.

З цієї точки зору конструктивно-інноваційний напрям стратегічних комунікацій має особливе значення. Його завдання полягає не тільки у поясненні реформ, а й у створенні таких механізмів взаємодії, які дозволятимуть працювати з політичними розбіжностями без втрати базової суспільної консолідації.

До змістовних положень роботи належить і багаторівневе бачення стратегічних комунікацій, що включає міжнародний, національний, регіональний та місцевий рівні.

Це розширює поняття політичної суб'єктності України. Вона формується не лише у діяльності центральних органів державної влади. У її відтворенні беруть участь територіальні громади, громадянське суспільство, бізнес, професійні середовища, медіа та інші актори.

У цьому ж контексті переконливо виглядає трактування публічної дипломатії як зовнішньополітичного напрямку стратегічних комунікацій, пов'язаного не тільки з іміджем держави, а й з підтриманням її міжнародної суб'єктності.

Повоєнне відновлення авторка розглядає як комплексну політичну та суспільну трансформацію, що включає інституційну модернізацію, соціальну реінтеграцію, економічне оновлення, цифрову прозорість, екологічну відповідальність та європейську інтеграцію.

Такий підхід дозволяє уникнути редукації відновлення до фізичної реконструкції.

Політичний вимір відновлення означатиме також зміну самої моделі суспільної взаємодії. Зниження воєнної мобілізації неминуче супроводжуватиметься поверненням повноцінної конкуренції політичних

інтересів, дискусій щодо розподілу ресурсів, відмінних бачень реформ та різного досвіду війни.

Тому стратегічні комунікації після війни потребуватимуть іншої логіки легітимації політики.

Практичне значення дисертаційного дослідження пов'язане з можливістю використання його результатів при формуванні державної інформаційної та комунікаційної політики, вдосконаленні міжінституційної координації, розвитку механізмів протидії дезінформації та організації комунікацій у процесах відновлення.

Окремі сформульовані в роботі підходи мають прикладну апробацію в міжнародному проєкті LIFE D2R-GreenUA, де комунікація є складовою взаємодії між органами місцевого самоврядування, державними інституціями, бізнесом, громадянським суспільством, професійними спільнотами та міжнародними партнерами.

Публікації здобувачки відображають основні напрями дисертаційного дослідження і охоплюють проблематику національної стійкості, інформаційної війни та стратегічних комунікацій у процесах відбудови.

Оцінюючи роботу загалом позитивно, вважаю за необхідне окреслити кілька положень, які залишають простір для дискусії.

Категорія політичної невизначеності фактично присутня у багатьох частинах дослідження, хоча не становить окремого елементу його концептуального апарату. У зв'язку з цим цікавим є питання про межі реального впливу стратегічних комунікацій на невизначеність. Видається, що вони не стільки усувають її, скільки зменшують дезорієнтацію суспільства та створюють механізми адаптації до ризику. Чіткіше розмежування цих двох ефектів могло б посилити теоретичну аргументацію роботи.

Не менш складним є співвідношення стабільності та адаптивності стратегічної комунікації. Здатність швидко реагувати на зміну середовища є

необхідною умовою її ефективності. Проте надмірна мінливість повідомлень, пріоритетів або способів пояснення політики здатна підірвати довіру до самої державної стратегії. Тому подальшої розробки потребує питання про те, які складові стратегічних комунікацій мають залишатися незмінними навіть за радикальної зміни політичного середовища.

Особливого значення це набуває при переході від війни до відновлення. Суспільна мобілізація, висока готовність до самообмежень і спрощена структура політичних пріоритетів воєнного часу не можуть залишатися постійною моделлю політичного життя. Повоєнне суспільство потребуватиме відновлення політичного плюралізму, конкуренції інтересів і відкритої дискусії. Тому конструктивно-інноваційний компонент запропонованої моделі міг би бути додатково розкритий саме через механізми переходу від мобілізаційної до більш конкурентної політичної комунікації.

З цим безпосередньо пов'язане питання легітимації політичних рішень. У ситуації екзистенційної загрози апеляція до безпеки є природною і значною мірою достатньою підставою для суспільного прийняття багатьох виняткових рішень. У період відновлення така модель легітимації поступово втратить універсальність. На перший план вийдуть результативність, справедливість, прозорість, участь громадян і підзвітність інституцій. Саме зміна механізмів легітимації може стати одним із ключових випробувань для стратегічних комунікацій у повоєнній Україні.

Ці міркування не суперечать основним висновкам авторки, а радше визначають напрям, у якому запропонована модель може бути розвинута надалі.

Дисертація Науменко Марини Михайлівни є самостійним завершеним політологічним дослідженням, у якому запропоновано цілісне бачення ролі стратегічних комунікацій у функціонуванні держави та суспільства в умовах війни і подальшого відновлення.

До найбільш вагомих результатів роботи належить концептуальне поєднання оборонно-кризової та конструктивно-інноваційної логік стратегічних комунікацій, розгляд суспільної стійкості як динамічної характеристики політичної системи та включення відновлення до єдиного стратегічного комунікативного горизонту вже в умовах триваючої війни.

Отримані результати мають теоретичне значення для подальшого розвитку політичної науки та прикладне значення для формування державної комунікаційної політики.

Дисертація Науменко Марини Михайлівни на тему «Роль стратегічних комунікацій в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України» відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри суспільно-політичних наук
Вінницького національного технічного університету,
доктор політичних наук, професор

В. О. КОРНІЄНКО

*Вчений секретар ВІНТУ,
К.М.Н., д.т.н.*

С.В. Віштак